

FILOZOF-REVOLUCIONÁR: K STOROČNICI EMMANUELA MOUNIERA

JÁN LETZ, Katedra filozofie FF TU v Trnave

Vo februári tohto roku sa prof. Ing. Ján Letz, PhD. dožíva 70 rokov. V mene redakcie Filozofie jubilantovi blahoželáme a prajeme mu čo najviac chuti do života.

Za redakčnú radu František Novosád

Osobnosť. Emanuel Mounier sa narodil 1. apríla 1905 v Grenobli v rodine lekárnik. Na univerzite v rodisku študoval najprv medicínu, no čoskoro prešiel na štúdium filozofie pod vedením Jacqua Chevaliera. Chevalier ho zoznámil s Jeanom Guittonom a s páterom Gillaumom Pougetom (1847 – 1933), priateľom Henriho Bergsona a teológa Alfreda Loisyho, a s ďalším svojím žiakom Charlesom Daniélouom. Najväčší vplyv mal naňho „mystický aktivista“ Charles Péguy (1873 – 1914), ktorý ho získal pre osobitý kresťanský socializmus odvodzovaný z dejinnej národnej tradície, z cechového spoločenstva staviteľov katedrál. V roku 1927 pokračoval v štúdiách v Paríži pod vedením Pougeta a o rok dosiahol stupeň *aggregé de philosophie*. V Paríži naň mocne vplývali Bergson, Jacques Maritain a Péguy. Od roku 1928 pravidelne dochádzal na nedeľné popoludňajšie schôdzky v meudonskom dome Jacqua a Raisy Maritainovcov. Tu sa stretol aj s ďalšími intelektuálmi, predovšetkým s Nikolajom Berďajevom a Gabrielom Marcelom ([1], 308 – 309). No rozhodujúci impulz prišiel od „pútnika absolútna“ Léona Bloya. V rokoch 1928 – 1932 pôsobil ako stredoškolský profesor na lýceách Saint-Omer a Neuilly. Potom – v nemalej miere aj pod vplyvom vyššie uvedených osobností – sa rozhodol pre plnšie angažovaný život. Svoju platformu spoločenskej angažovanosti prezentoval v publikovanom manifeste s názvom *Manifeste au service du personnalisme*, 1936 (*Manifest v službe personalizmu*, česky 1948). V roku 1932 spolu s Gastonom Izardom, Andréom Délégameom a s ďalšími založil revue *Esprit*, ktorá sa stala dušou, intelektuálnou i politickou tribúnou angažovaných intelektuálov, predovšetkým kresťanov, a to postupne nielen vo Francúzsku, ale v celej západnej a strednej Európe. Okolo tohto časopisu sa zoskupili predovšetkým títo intelektuáli: J. Lacroix, É. Borne, P.-A. Touchard, A. Philip, P.-H. Simon, J. Lefranc, M. Raymond, A. Dami, P.-L. Landsberg, V. Jahier. Hoci Mounier mal v mnohom blízko k existencionalistom, neuznával ich postoj beznádejnosti voči vonkajšiemu svetu. Na prekonanie stále hroziaceho odcudzenia si podľa Mouniera človek musí zachovať rovnováhu medzi interiorizovaním a exteriorizovaním, čo možno dosiahnuť len uznaním božskej Transcendencie a podriadením sa Jej. Transcendencia, v kresťanskom chápaní Boh, bola podľa Mouniera akousi

vertikálou, nevyhnutnou na nadobúdanie tejto rovnováhy. Najmä v tejto zásadnej otázke sa Mounier radikálne rozišiel s extrémnym individualizmom, existencializmom a marxizmom J.-P. Sartra a jeho prívržencov. Pod Maritainovým, Bergsonovým a Berďajevovým vplyvom stal sa hlásateľom návratu „nového stredoveku“ ako jedinej cesty na prekonanie úpadkového buržoázneho individualistického kresťanstva. Mounier tým sledoval „... Bergsonovu výzvu obnoviť stredoveký asketizmus (frénésie d'ascétisme) a nasledovať príklad hrdinských svätcov. Namiesto statického náboženstva malo nastúpiť – dynamické – náboženstvo vedené univerzálnym – elánom –“ [1], 310). Svoju aktivitu v tomto smere rozvíjal formou utvárania malých pracovných skupín riadených nepriamo z centrálly sústredenej okolo časopisu *Esprit*. Významnú úlohu pri upevnení ľavicovej spirituálno-politickej platformy Mouniera a jeho *Espritu* zohrali kontakty s ľavicovým krídlom národných socialistov, s tzv. predstaviteľmi „čiernej fronty“ Georgesom a Ottom Strasserom, ako aj s francúzskou skupinou *Ordre Nouveau* na čele s Alexandrom Marcom (vlastným menom Lipianski) ([1], 312). François Mauriac Mouniera kriticky upozorňoval, že takáto orientácia bez transcendentného rozmeru môže upadnúť do „intelektuálneho boľševizmu“. Odtiaľ vzišla Mounierova praktická intelektuálna potreba dištancovať sa od všetkých sekularistických sociálnych a socialistických filozofií a ideológií zdôrazňovaním momentu živej prítomnosti Transcendencie a povedomia živej a konkrétnej osoby u ľudí i u Boha. Osoba v Mounierovom chápaní nebola abstraktom, ale živou skutočnosťou, jasne rozlišujúcou pravé komunitarizmy a socializmy od nepravých. Po viacerých diskusiách vedených v roku 1935 s Maritainom, Berďajevom, Paulom L. Landsbergom, Marcelom, Jeanom Wahlom a ďalšími sa rozhodol dokončiť a vydať súbor esejí pod názvom *Révolution personaliste et communautaire* (*Personalistická a komunitárna revolúcia*) ([2], 438 – 448). V tomto diele načrtol osobité črty požadovanej duchovnej revolúcie, ktorá má byť podľa neho dôsledne personalistická a komunitárna, diametrálne odchodná od revolúcií komunistických a fašistických. Predvojom tejto revolúcie má byť elita osobností, ktoré vedú svätý život v duchu dobrovoľnej chudoby a jednoduchosti. Táto revolúcia nesľubovala ľudu materiálny blahobyt, ale duchovné a kultúrne blaho, čerpané z vyššej kvality spoločenského života. V rokoch 1935 – 1939 Mounier pôsobil väčšinou v Belgicku, osobitne v Bruseli. Študoval tu belgické mládežnícke komunity katolíckeho hnutia Christus Rex. Na ich čele vtedy stál Léon Degrelle. Tieto komunity pracovali v duchu vízií Raymonda de Beckera, v zmysle ktorých išlo o armádu svätcov, ktorá sa stane dynamitom kresťanskej revolúcie. Zdôrazňovali nevyhnutnosť vnútornej disciplíny, ako aj potreby slobodného odovzdávania osobnej slobody slobode komunity. Išlo vlastne o konštituovanie „totality zdola“, slobodne chcenej členmi spoločenstva. Ľavicovej orientácii mounierizmu dopomohli Marcel Moré i Léon Bloy, ktorý upozornili Mouniera na koncepciu odcudzenia človeka, dobre čitateľnú u mladého Karla Marxa. Aj keď Marx poukázal na prioritné odcudzenie v dôsledku narušených ekonomických vzťahov, Mounier upozornil na ďalšie dimenzie takéhoto odcudzenia, a to odcudzenia kultúrneho, morálneho, národného a náboženského. Lebo len radikálnym prekonaním všetkých týchto odcudzujúcich vzťahov možno sa dopracovať k rýdzemu personalizmu. Personalistická

a komunitárna revolúcia má preto podľa Mouniera spočívať predovšetkým v odstránení všetkých týchto foriem odcudzenia človeka, čo napokon vyžaduje likvidáciu doterajšieho štátneho, politického a kultúrneho establišmentu, ktorý toto odcudzenie vyvolal a násilne udržuje. V tomto základnom zámere likvidácie odcudzenia sa mounierizmus mohol dialogicky zbližiť s rôznymi sekulárnymi socialistickými a komunistickými hnutiami založenými predovšetkým na marxistickej ideológii. Analýzou integrálneho chápania odcudzenia Mounier dospel k záveru, že autentická osobnosť je možná len na personalistickom základe. V takejto osobnosti manifestuje osoba ako najvlastnejší bytostný základ človeka, a to vďaka prekonaniu všetkých foriem odcudzenia. V uskutočňovaní tohto smeru sa Mounier odvolával na spriaznenosť takto ponímaného socializmu s požiadavkami pápežských ekonomických encyklik, ktoré o. i. odporúčali vyvlastnenie kapitalistických veľkopodnikov, znárodnenie služieb, kolektivizáciu výroby, podielnícke zmluvy a v neposlednom rade sociálnu spravodlivosť. Český filozof Rio Preisner sa mylne domnieva, že Mounierov personalizmus vo svojej ideologickej a politickej praxi bol spriaznený so všetkými totalitnými ideológiami 19. a 20. storočia. Nešlo tu o spriaznenosť, ale len o čisto vonkajšiu podobnosť. Mounierizmus požadoval vnútornú totalitu založenú na duchovnej a mravnej sebadisciplíne, až asketizme členov komunity, a nie totalitu vonkajšiu, slúžiacu na ovládanie nás a potierajúcu slobodu a dôstojnosť každej ľudskej osobnosti. V odcudzenej spoločnosti sa každá autoritatívne stavaná legitimná požiadavka nevyhnutne zvrháva na totalitnú prax jej uplatňovania, naproti tomu v neodcudzenej spoločnosti, budovanej postupne zdola na komunitárnom základe, k tomuto zvrhnutiu nedochádza. I mnohí dnešní sociálni filozofi a politológovia, žiaľ, túto zásadne dôležitú dištinkciu nerobia, a to hlavne preto, lebo sú slepí k vyššej skutočnosti personálnosti.

V roku 1937, ešte pred svojím definitívnym návratom z Belgicka, Mounier začal organizovať tzv. študijné skupiny *Esprit*, v ktorých sa mladí francúzski intelektuáli školiли v personalistickej filozofii, teológii a ideológii pod vedením talentovaných, relatívne mladých učiteľov, akými boli Paul L. Landsberg, Maurice Merleau-Ponty, François Perroux, Jacques Ellule, Jean Grenier, ale aj u starších učiteľov, akými boli Berďajev, Maritain a Henri de Lubac SJ. Vďaka Lubacovi sa do študijných skupín prenášali idey evolučného personalizmu Pierra Teilharda de Chardin. Aj sám Teilhard významne prispieval k optimizmu komunitárneho personalizmu. Mounierovo myslenie i obsah časopisu *Esprit* sa začali posúvať doprava najmä pod vplyvom François Perrouxa, ktorý sa zasadzoval za vytvorenie antimarxisticky orientovaného národného socializmu. Túto tendenciu tlmili Jacques Maritain a Simone Weilová, ktorí požadovali, aby sa takýto národný socializmus bol preniknutý univerzálnymi ľudskými hodnotami. Rozhodujúcim momentom tohto humanizmu bola požiadavka odzbrojenia. V januári 1939 Mounier založil neďaleko Paríža v Chateney-Malabry vidiecke sídlo pre výchovu mladých kádrov personalistickej revolúcie. Po Mníchove Mounier nejaký čas pracoval v Národnom revolučnom hnutí a potom prešiel na stranu Hnutia odporu. Pôsobil najprv v Paríži, no čoskoro v čoraz väčšej ilegalite pôsobil po celom Francúzsku. Podstatu tejto personalistickej revolúcie Mounier videl nie v boji o moc, ale vo fyzickej, mravnej, duchovnej a intelektuálnej výchove mužov.

Išlo mu o vnútornú obrodu Francúzska, ktorú chcel dosiahnuť práve touto „mužnou výchovou úderných jednotiek“. Jej súčasťou bola aj fyzická zdatnosť dosahovaná pestovaním ušľachtilých športov a alpinizmom. Opierajúc sa o príklad Léona Bloya, Charlesa Péguyho a Georges Bernanosa, išlo mu predovšetkým o výchovu „mužných kresťanských elít“ ([1], 324). Túto Mounierovu prax nemožno stotožňovať s úsilím maršala Pataina vo vichyovskom Francúzsku o povinnú organizáciu tzv. Chantiers de la Jeunesse. Ide tu o podobnosť čisto vonkajšiu. Mounier vstúpil do mládeže úctu ku každej ľudskej osobe, požadoval skončiť s nadvládou ekonómie a pochopiť hodnoty aj tej najpodradnejšej práce. Toto Mounierovo úsilie sa spájalo aj s kritikou vtedajšej katolíckej cirkvi, ktorú považoval za zburžoáznenú a neschopnú zdokonaľovania. Oproti nej postavil zmužnenú „cirkev pre pracujúcich“, ktorou sa budú rozvíjať nové intelektuálne elity. K prúdu tejto kresťansko-personalistickej nacionálno-socialistickej revolúcie sa priklonili také osobnosti ako Jean Lacroix, Gabriel Marcel, Jean Daniélou, Pierre Emmanuel a ďalší. Mounier založil za týmto účelom vysokú školu nazvanú École Nationale Supérieure des Cadres d'Uriage, ktorá bola umiestnená na stredovekom hrade de Muriner v St. Martin d'Uriage neďaleko Grenoblu. Základnou literatúrou na tejto škole boli diela Péguyho, Proudhona, Maurasa a *Manifest personalizmu*. Medzi prednášajúcimi boli také osobnosti ako Henri de Lubac SJ, Jean Guittou, Paul Claudel, Henri Daniel-Rops, Claude Roy. Každý absolvent tejto školy bol začlenený do „socialistického bratstva“ a skladal prísahu vernosti. Mounier bol presvedčený, že kresťanstvo môže byť aj v modernej dobe akčieschopné, keď sa ťažisko spirituality preniesie do komunít laikov. Vyhlasoval, že „komunitárna“ svätosť a mučeníctvo má nahradiť reakčnú „svätosť“ a mučeníctvo „individualistických“ kresťanov. Dôsledne však pritom rozlišoval medzi pravým kresťanským spirituálnym personalizmom a falošným, sekulárnym personalizmom, šíreným vtedy rôznymi ideológiami národného socializmu. V tom mu teoreticky pomáhal najmä Jean Daniélou ([1], 328). Aj v číslach Espritu z rokov 1941 – 1942 sa väčšina článkov uberala týmto smerom, pričom rozličným spôsobom sa tu zdôrazňovala ako jediná legitimná vojna proti svetu peňazí. Po okupácii vichyovského Francúzska Nemcami v novembri 1942 boli všetky vymoženosti mounierovskej revolúcie násilne potlačené a mnohí jej aktivisti boli odvečení do koncentračných táborov v Nemecku. Mounier bol pozbavený učiteľského miesta a v auguste bolo zakázané vydávanie Espritu. Mounier začal na protest hladovku a neskôršie sa uchýlil do horskej dedinky Diculefit, kde spolu Pierrom Emmanuelom vyčkával až do konca vojny. V tejto samote meditoval o kladoch a nedostatkoch svojej personalistickej revolúcie a o jej očiste. Študoval tu najmä Evanjelium a Nietzscheho diela a pod vplyvom ideí tohto mysliteľa stal sa ešte kritickejšim ku kresťanstvu „.... pobožných zbabelcov, lymfatických hrdinov a bezfarebných panien..., tých tieňov tieňov“. Odsúdil puritánsku sexuálnu výchovu zahniezdenú v kresťanských rodinách, ktorá u mnohých kresťanov vypestovala strach pred životom. Podľa Preislera „Nietzsche oslobodil Mouniera z pút tomizmu, presnejšie novoscholastiky, a tak ho nepriamo dialektickým skokom preniesol zo zradných tíšin racionálneho kartezianizmu do kalných perejí idealistického iracionalizmu.“ ([1], 331) Nešlo tu o nijaký idealizmus a iracionalizmus, ale

o novú filozoficko-teologickú koncepciu človeka na báze rodiacej sa personalistickej filozofie. Oporu v tomto svojom priekopníckom mysliteľskom úsilí nachádzal vo filozofii Petra Wusta a Maxa Schelera. Podobne ako Wust píše aj Mounier v *L'afrolement chrétien* o viere ako odhodlaní. Odpútava sa od stredovekého vzoru kresťanstva a čoraz väčšmi sa primkyna k ideálu prvých kresťanov. Ide mu predovšetkým o sprítomňovanie ich mravných ideálov a ich životného štýlu. K historickému Ježišovi pripája Ježiša kerygmatického, nadčasového, jednotaj pôsobiaceho v živej prítomnosti. Tento nadčasový, a predsa vysoko časový Kristus sa sprítomňuje v kresťanských komunitách personalistického hnutia. Dejinnú skutočnosť Kristovho zmŕtvychvstania nenahrádza touto ortopraxou, ale práve naopak, inkorporuje ju do dejín. Po roku 1944 sa postavil na čelo „angažovaných kresťanov“, ktorí akceptovali do určitej miery aj spoluprácu s komunistami. Od decembra 1944 *Esprit* začal znovu vychádzať a Mounier pokračoval vo svojej verejnej politicko-ideovej práci. Pokúsil sa viesť účinný dialóg s marxizmom. Zbližovala ho s ním jeho kritika kresťansko-demokratických strán západných krajín najmä pre ich ústupčivosť americkej politike, najmä presadzovaniu sa amerického kapitálu. Napomáhali mu v tom najmä mladší kresťanskí intelektuáli, najmä Jean-Marie Domenach a Paul Ricœur. Mounierova „tretia cesta“ sa tým obrátila doľava. Mounier a jeho žiaci čoraz väčšmi hovoria o humanistickom socializme, ktorý v mnohom pripomína socializmus s ľudskou tvárou šesťdesiatych rokov v Česko-Slovensku. Autentická sloboda i život človeka bez hriechu sa môže rozvinúť len v komunite, lebo sloboda podľa Mouniera spočíva v odovzdaní sa niečomu vyššiemu, ako je človek sám, a hriech je na horizontálnej úrovni predovšetkým zrada komunity. Mounier ponuku Mauricea Thoresa na zjazde Komunistickej strany Francúzska roku 1949 neprijal. Rozhodne poukázal na základnú diferenciu medzi kolektívom chápaným komunistami a personálnym spoločenstvom chápaným personalistami. Všetkým sociálnym skupinám komunistov a rôznym socialistom totiž chýba moment božskej Transcendencie, ktorá je základnou umožňujúcou podmienkou každej horizontálnej transcendencie, a tým im chýba aj moment znútorňovania, ako na to presvedčivo poukázali najmä kresťanskí existencialisti a spiritualisti. To však podľa Mouniera (a nielen podľa neho) nie je proti skutočnosti, že komunizmus a kresťanstvo sú k sebe pripútané, veď komunizmus je v širšom zmysle jednou z hlavných heréz kresťanstva. A heréza sa málokedy úplne oddeľuje od kmeňa, ktorý popiera. V roku 1949 Mounier publikoval svoje poslednú prácu pod názvom *Le personnalisme*, v ktorej si hlbšie uvedomil univerzálny filozofický a teologický základ personalistického myslenia. Pokúsil sa v nej o akési nové formulovanie *philosophia perennis* na báze personalistických ideí, čo mu umožnilo syntetizovať mysliteľské koncepty tomistov, novotomistov, existencialistov, fenomenológov i dialogicky otvorených marxistov. Prozreteľnosť však nedala Mounierovi dostatok síl ani času na realizáciu tohto nesmierne náročného projektu, ktorý sa stal výzvou pre druhú polovicu 20. storočia i pre 21. storočie. Smrť ho vytrhla z vrcholu jeho spoločenskej aktivity. Ešte stihol založiť malú komunitu *Biele steny* (*Les murs blancs*), ktorú tvorili jeho najvernejší priaznivci. Potom náhle zomrel uprostred priam horúčkovitej aktivity na srdcovú porážku v Chatenay-Malebry dňa 22. marca 1950.

Myslenie. Vo svojej práci *Qu'est-ce que le personnalisme?* (Čo je personalizmus?), 1945 (1947) (slovensky 1946, česky 1948) Mounier myšlienkovito zrelým spôsobom vyjadril svoj ideový program. Pojem osoby nechápe v dajakej metafyzickej izolácii ako opozitum k individu, ale priamo v kontexte zakúšania a poznania autentickej kultúry, ktorú nazval personalistickou. Píše: „Personalistická kultúra je taká kultúra, ktorej ustrojenosť i duch sú orientované k tomu istému vrcholu, ako je orientovaná osobnosť každého jej člena, ktorý ju tvorí. Prirodzené spoločenské celky sa v nej uznávajú vo svojom vlastnom zameraní... Posledným cieľom tejto kultúry je vytvárať také podmienky pre každého človeka, aby mohol žiť a rozvíjať sa ako osobnosť, t. j. aby mal maximum iniciatívy a priestoru na zodpovednosť a duchovný život.” ([3], 65) Mounier sa pokúsil aj o charakteristiku osoby ako hlavného stavebného prvku personalistickej kultúry, pričom si dobre uvedomoval, že to možno urobiť len s veľkou mierou približnosti a neurčenosti. Pojem osoby sa totiž odvodzuje z osobitej základnej skúsenosti, ktorá síce je prístupná slobodnej vôli každého človeka, no nie ako bezprostredná skúsenosť nejakej pevnej substancie, ale ako stále napredujúca životná skúsenosť. Personalistom sa stáva až človek, ktorý si osvojí túto skúsenosť a ktorý k nej pripojí hodnotiace tvrdenie o absolútnej hodnote ľudskej osoby. Pritom táto hodnota nie je absolútna v univerzálnom, ale len v relatívnom zmysle vzhľadom na ostatné hodnoty (hmotné, sociálne, duchovné), ktoré majú neosobnú povahu. Mounierova charakteristika osoby znie takto: „Osoba je duchovná bytosť ustanovená existenciálne a nezávisle sama v sebe; túto svoju samostatnú existenciu si udržuje tým, že ju spája so stupnicou hodnôt slobodne prijatých, osvojených a prežívaných vo vedome zodpovednej záväznosti a ustavičného vzájomného pôsobenia; zjednocuje takto slobodne celú svoju aktivitu a navyše rozvíja tvorivými činmi jedinečnosť svojho poslania.” ([3], 65) Mounier nerozlišuje presne medzi osobou a osobnosťou. Osoba v klasickom filozofickom zmysle tohto slova je podľa neho metafyzickou kategóriou, ktorú neuznáva. Je skúsenostne prístupná len ako existenciálna či existenciálno-duchovná kategória a v tomto zmysle ju možno považovať za akési jadro osobnosti, ktoré je za empiricky postihnuteľným sociálno-psychickým rozmerom osobnosti. V tomto smere je metodologický prístup k porozumeniu osoby u Mouniera podobný prístupu N. Berdajeva. Mounier vo svojom porozumení osoby kladie osobu proti individu. Znakmi individuality sú podľa neho rozptýlenosť a chamtivosť, zatiaľ čo osoba spočíva v ovládaní, odovzdávaní sa a vo výbere toho najlepšieho. Osoba a s ňou zharmonizovaná osobnosť je ušľachtilá a vo svojom najvnútornejšom zameraní je polarizovaná opačne ako individu. No spletenosť osobnosti a individuality spôsobuje, že osud osoby je úzko spätý s podmienkami, ktoré má individualita. Osoba totiž existuje a reálne pôsobí vo svojej vtelenosti do individuality a prejavuje sa najmä tým, že túto individualitu transcenduje. Toto transcendovanie nie je ničím automatickým, ale sa presadzuje v zápase s materiálnymi a nežičlivými spoločenskými podmienkami. Mounier dobre videl tieto nepriaznivé podmienky, ktoré blokujú a uzatvárajú osobu v individualite, a to nielen v socialistických, ale aj v kapitalistických spoločenských systémoch. „Najzhubnejšie zlo kapitalistického

a buržoázneho systému nespočíva v tom, že necháva umierať ľudí, ale v tom, že u väčšiny biedou alebo malomeštiackym ideálom zadúša možnosť, ba aj chuť byť osobou.” ([3], 69)

K veľkej téme Mounierovho personalizmu patrí sloboda, ktorú veľmi často spája so zodpovednosťou. Zamieta akúsi absolútnu a neohraničenú slobodu existencionalistov. Ľudská sloboda je podľa neho jednak slobodou existenciálne situovanej osoby a jednak slobodou podliehajúcou hodnoteniu. Človek nie je slobodný skrze samotný fakt svojej spontánnosti, ale slobodným sa stáva až vtedy, keď vedome kladie túto spontánnosť do smeru svojho oslobodzovania – a tým je personalizácia sveta, jeho samého a druhých. Vzťah medzi všeobecne chápanou slobodou a konkrétnymi slobodnými činmi spočíva v tom, že univerzálna a duchovná sloboda osoby nezávisí od konkrétnych slobodných činov. Mierou napredovania k čoraz väčšej slobode je uskutocňovanie objektívnych hodnôt nezávislých od vôle osoby. No tieto hodnoty nie sú ničím absolútnym, ale sú určované aktom dôvery medzi transcendentnou božskou Osobou a ľudskou osobou. Človek podľa Mouniera rastie do slobody tým, „... v prvom zmysle týchto slov náboženstvo, nábožnosť“. Podľa výskumov W. Słomského sloboda u Mouniera „... nie je bytím osoby, ale spôsobom, akým osoba je tým, čím je, spôsobom jestvovania plnším ako akákoľvek konečnosť... ani osoba nie je bytím, ale je pohybom bytia a v smere bytia nadobúda stále vlastnosti jedine cez toto bytie, ku ktorému tenduje“ ([4], 148). Teda osoba i sloboda sú dynamickými modalitami bytia, ktoré nie sú bytím, aj keď z bytia vychádzajú a späť sa k nemu prinavracajú. Sloboda je najvyššou hodnotou osoby a má ju mať v úcte každý, lebo ju rešpektuje aj sám Boh tým, že ju oživuje zvnútra.

Pre Mounierovo personalistické myslenie je charakteristická jeho výrazná existenciálna a sociálna zakotvenosť. Celá rozprava o osobe a jej slobode sa zakladá na hĺbkovom priestore existencie. Toto založenie na existencii Mounier vyjadruje takto: “Pre kresťana sloboda spočíva v prijatí viery, že človek je vo svojej prirodzenosti stvorený na Boží obraz a že je povolán na to, aby dovŕšil tento obraz v čoraz väčšom účastenstve na najvyššej slobode svätých.” ([3], 67) Človek teda rastie vo svojej slobode zbavovaním sa závislosti od všetkých predmetných skutočien a ideí (idolov), a to cestou cieľavedomého a slobodného začleňovania sa do spoločenstva pozostávajúceho z duchovne vyspelých osôb, teda spoločenstva, ktoré smeruje ku *communio sanctorum*. Pritom, prirodzene, osobný Boh je základom uskutočňovania tejto cesty oslobodzovania sa. Nie cesta heroizmu, ale cesta, ktorá vedie „... k priepastiam opravdivej osobnosti. Tú možno nájsť len vtedy, keď sa vzdáme samých seba, čo nás privedie k tajomstvu bytia... Zisťujeme teda, že podieľanie sa (osôb na tomto spoločenstve čiže vospolnosti) je vložené do samého jadra osoby a dopĺňa samotnú jeho existenciu“ ([3], 180).

Mounier bol veľkým kritikom každého totalitarizmu, najmä fašizmu, ale aj kapitalistickej civilizácie založenej na deformovanej praxi demokracie. Zdôrazňoval – podobne ako marxisti, no z protichodných ideových pozícií –, že v kapitalizme je nemožný integrálny rozvoj osoby na osobnosť, lebo celá spoločnosť je ovládaná

anonymnou veľmocou peňazí. Preto varoval pred čoraz väčším a pevnejším zväzkom kresťanskej spoločnosti s novodobým liberalizmom. Kresťania podľa neho musia pretrhnúť osudové zväzky s kapitalizmom a uvoľniť tak svoje tvorivé sily. Táto pri pútanosť dnešného kresťanstva vrátane kresťanských cirkví ku kapitalistickému es-tablišmentu je hlavným dôvodom jeho krízy v súčasnosti. Preto je nevyhnutná osobi-tá, predovšetkým duchovná a kultúrna revolúcia, ktorá povedie k prekonávaniu všet-kých stránok odcudzenosti človeka, ktorú spôsobuje predovšetkým absolutizácia súkromného vlastníctva a úlohy kapitálu. Túto revolúciu Mounier nazýva revolúciou personalistickou a komunitárnou. Jej princípy rozviedol v diele *Révolution personna-liste et communautaire*, 1935 (*Personalistická a komunitárna revolúcia*). Svoju „ne-metafyzickú“ koncepciu osoby Mounier rozviedol v diele *le Personalisme*, 1949 (*Personalizmus*). Mounierov projekt kresťanského personalizmu je univerzalistický. Požaduje v ňom dôsledné odpútanie kresťanstva „... od kapitalistického a meštiacke-ho liberalizmu. Kresťanstvo prijalo od neho v sociologickom ohľade ako výraz jeho najvyšších hodnôt vplyvy, ktoré ho sčasti strhávajú, keď sa rúca doterajší poriadok. Medzi kresťanským svetom a sviežimi silami nového sveta sa utvorila trhlina, ktorá sa šíri čím ďalej, tým viac. Ak kresťanstvo nechce, aby sa toto rozpojovanie zmenilo na drámu, musí spretŕhať tieto osudné putá a nájsť za danej situácie svoju údernú silu a zároveň cestu k modernej spoločnosti a k živým srdciam ľudí; keď bude oslobo-dzovať svoj elán, nesmie nič zľaviť zo svojej prísnosti, ba skôr naopak. Ustanovenie kresťanských politických strán v celej Európe v predvečer druhej svetovej vojny nie je bez nebezpečenstva pre jeho tvorivú slobodu. To môže viesť k stotožňovaniu kresť-anstva s akýmsi hnutím, ktoré chce zachovať svoje postavenie v strede, ale to vôbec nie je jeho znakom, ani podstatným, ani výrazným. Kresťanstvo nie je brzdou, ale najvyšším vzopätím, šialenou, prevratnou a pokrokovou silou... Kresťania sa musia vzchopiť, ak nechcú byť uvrhnutí do katakomb, kam by ich priviedla nielen ľudská zloba, ale aj nedostatok ich aktivity a ich vlastná pochabosť.“ ([3], 298 – 299) Zá-kladnou inšpiráciou kresťanov má byť podľa neho personalistická revolúcia. V nej ide podľa neho o to, „... znovu nájsť zdroje dynamického kresťanstva, kresťanstva časového, náročného, bez aparátu, odpútaného od buržoázie, spätého s osudmi ľudu, ku ktorému neraz zaujímalo v minulosti taký nespravodlivý a nepriateľský postoj. Táto duchovná renesancia ospravedlní všetky tie kolektívne a individuálne činy per-sonalizmu, ktoré tendujú k univerzálnemu princípu.“ ([5], 510) Mounier je prívržen-com „tragického optimizmu“, v ktorom „... človek nachádza svoju spravodlivú mieru v atmosfére veľkosti a boja. Personalizmus je in nuce učením otvoreného života, obráteného k budúcnosti, ktoré oduševňuje realizmus, vedie ho k väčšej horlivosti.“ ([5], 510)

Na záver chcem zdôrazniť toto: Význam Mounierovej osobnosti a jeho mysle-nia pre súčasnosť, pre obrodu dnešnej civilizácie a kultúry na personalistickom zá-klade demonštrujú aj početné medzinárodné kongresy a konferencie o personaliz-moch a personalistickej filozofii, ktoré najmä v poslednej dekáde prebiehali v celom kultúrnom svete. V nemalej miere k tejto situácii prispela aj charizmatická osobnosť

Jána Pavla II., orientovaná vo svojom myslení výrazne presonalisticky. Treba uviesť medzinárodné konferencie personalistov, ktoré sa konali najmä v týchto inštitúciách: Mansfield College pri Oxfordskej universite (1991), St. Mary's College pri Univerzite Notre Dame v štáte Indiana (1993), Oriel College pri Oxfordskej univerzite (1995), Karlova univerzita v Prahe (1997), St. John's College v Santa Fe v Novom Mexiku (1999), Gaming v Rakúsku (2001), Memphská univerzita v Tennessee (2003) a konečne kongres na Saleziánskej univerzite v Ríme (12. – 14. 1. 2005) s názvom *Osoba a relacionálny humanizmus, Mounierov odkaz a výzvy*, Madridská univerzita (24. – 26. 7. 2005), Univerzita kardinála Stefana Wyszyńského vo Varšave (9. – 12. 8. 2005). Najmä na posledných troch vedeckých podujatiach vystúpila do popredia duchovná veľkosť, až svätosť Mounierovej osobnosti, jeho jasnozrivý, priam prorocký duch. Na kongrese v Ríme podpísali petíciu požadujúcu začať s Mounierovým beatifikačným procesom ([6], [7]). Došlo tu k všeobecnému konsenzu, že Mounier je jedným z najskvelejších kresťanských intelektuálov svojich čias. Na všetkých týchto kongresoch a konferenciách sa ukázal ako plodný dialóg medzi Mounierovým personalizmom a ostatnými personalizmami 20. storočia na spoločnom, stále sa prehĺbujúcom filozofickom a teologickom základe. Výsledky tohto dialógu sú prísľubom tvorby novej platformy pre duchovnú a mravnú revolúciu v dnešnej západnej civilizácii. Jedine po jej zdornom vyústení môže proces globalizácie získať svoj vnútorný pneumatický obsah a samotná globalizácia vyšší zmysel. Záujem prednášateľov sa preniesol od základných metafyzických otázok personalistickej filozofie k otázkam sociálno-filozofickým, až politologickým. V tomto duchu sa niesol najmä kongres v Madride, ktorý bol I. medzinárodným kongresom komunitárneho personalizmu s názvom *Demokracia, osoba a sociálna participácia*. Veľkú pozornosť na ňom vzbudila prednáška o Mounierovom žiakovi a úzkom spolupracovníkovi Alexandrovi Marcovi (1904 – 2000) *Bilan et perspectives d'un personnalisme au service... Alexandre Marc et son héritage*, v ktorej sa na pohnutom zápase tohto ľavicovo orientovaného filozofa a politika skúmajú príčiny marginalizácie personalistických ideí v súčasnej Európe a Spojených štátoch [7].

LITERATÚRA

- [1] PREISNER, R.: „O svaté nenávisti k Americe aneb osobnost, tvorba a boj Emmanuela Mouniera.“ In: Preisner, R.: *Americana. Zpráva o velmoci (I)*. Brno, Atlantis 1992, s. 307 – 349.
- [2] KÖPCKE-DUTTLE, A.: „Emmanuel Mounier (1905 – 1950).“ In: *Christliche Philosophie im katholischen Denken des 19. und 20. Jahrhunderts*. Red. E. Coreth SJ, W. M. Neidl a G. Pfligersdorffer. Zväzok 3: *Moderne Strömungen im 20. Jahrhundert*. Graz-Wien-Köln, Verlag Styria 1990, s. 438 – 448.
- [3] MOUNIER, E.: *Misto pro člověka. Manifest personalismu*. Praha, Vyšehrad 1948, 301 s.
- [4] SŁOMSKI, W.: *Personalistyczna wizja wolności. Wokół koncepcji wolności osoby ludzkiej Emmanuela Mouniera*. Warszawa, Wyd. MIX 2000, 158 s.

- [5] MARKOW-TOTÉVY, G.: „Emmanuel Mounier.“ In: *Dictionnaire des idées contemporaines*. Paris, Éditions universitaires 1966, s. 506 – 511.
- [6] „Philosophers Back Beatification of Emmanuel Mounier.“ In: *Zenit News Agency – The World Seen From Rome*, 28. 9. 2005.
<http://www.zenit.org/english/visualizza.phtml?sid=64797>
- [7] ANON: „I filosofi vogliono beato Mounier.“ In: *Avvenire* XXXVIII, kultúrna rubrika Agora, 20. 1. 2005, s. 26.
- [8] <http://www.mounier.org/congreso2005/es/congreso.Php>

prof. Ing. Ján Letz, PhD.
Katedra filozofie FF TU
Hornopotočná 23
918 43 Trnava
SR